

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר** ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מרת **רודה שניצר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 617

מסכת מנחות י"א - י"ז

בס"ד, י"ד אדר ב' תשע"א

השבוע בגליון

- הפטרון שנדחה על הסף - מכירת גרגירי אדמה למניעת איסור כלאים
- ערבוביה אמיתית אינה ניתנת להפרדה באופן מלאכותי מהותה של מחשבת "פיגול" שונה ממחשבת "שלא לשמה"

- האם דבר כפול נחשב כדבר מיותר?
- שם ה' שנכתב פעמיים בספר התורה
- המאחרים לסעודת שבת - יקיימו "לחם משנה" בפרוסות חלה?
- שתי בעיות, שפתרון כל אחת מהן מעורר את רעותה

דינו של דשא הגדל ליד הגפן

דבר העורך

אין לך אדם שאין לו שעה

פורים שנת תקפ"ג. באחד מבתי הכנסיות בעיר פרשבורג עומדים המתפללים בגוון עגולה סביב התינוק שברגעים אלו נכנס בבירתו של אברהם אבינו. בסנדקאות כונד ראב"ד פרשבורג הגאון רבי דניאל פרוסניץ זצ"ל, כשהחתם סופר זיע"א בכבודו ובעצמו מל את התינוק.

תלמידיו של ה"חתם סופר" מבחינים שרבים שרוי בשמחה גדולה. תחילה סברו ששמחתו המיוחדת נובעת מעיצומו של יום, שהוא יום הפורים, אך כאשר שמחתו התחזקה הבינו שאין הדבר כך וזוהי שמחה שאינה מצויה אצל רבים.

להפתעתם שינה ה"חתם סופר" מן המנהג ולאחר שאמר "בדמייך חיי בדמייך חיי" והזהיר ליוני לפיו של התינוק, הוסיף ואמר: "**נכנס יין יצא סוד**". תמימתם של תלמידיו ה"חתם סופר" גדלה שבעתיים, אין דרכו של רבם להתבדח ולומר אמרות שפר וחיזודים ולכן הסיקו בלבם "וזאי יש דברים נסתרים בגו ומי הוא שירד לעומק מחשבתו של קדוש ישראל".

עברו שנים. הילד הנימול, "ברוך מרדכי" - שנקרא כך על שם יום הפורים שנימול בו - גדל וניכרה בו זכות הצדיקים שהשתתפו במילתו. הנער גדל לבחור ירא שמים שדקדוקו במצוות הוא מהמיוחדים, תפילותיו היו בדבקות מיוחדת שהפליאה את כל רואיו אשר היו מתפעלים מגודל צדקותו ומתמימותו. ברם, בכל עת שניסו לדבר עמו בדברי תורה נמוגה ההתפעלות מאליה. הסתבר שברוך מרדכי לא היה מסוגל לקלוט אפילו משנה קלה, ולא עלה בידו להבין ולו דבר קל ביותר בדברי תורה. כשהיו שואלים אותו כיצד יתכן שאינו יודע מאומה, היה מושך בכתפיו ושותק.

כך העביר ברוך מרדכי את ימיו ואת שנותיו בבית המדרש, עוסק בתפילותיו ובמעשיו הטובים ויושב

דף יא/ב כגון שהפריש לה שני קמצין

האם דבר כפול נחשב כדבר מיותר?

בימי מלחמת העולם השנייה נדדו יהודים והוגלו ממקום למקום, וכך אנו מוצאים אגרת שנשלחה מאת "ר" זאב לאנדערער, מחשובי עיר קראקא, קעת בגלות סיביר", אל הגאון מטשעבין זצ"ל שנדד לבוכרה.

שם ה' שנכתב פעמיים בספר התורה: האגרת נושאת בחובה שאלה הלכתית, שסימני הזמן והתקופה ניכרים בה. ספר תורה אחד בלבד היה להם, לגולים הסיביריים. דא עקא, שבשני מקומות, בפרשת וירא ובפרשת פנחס, טעה הסופר וכתב את שם ה' פעמיים. הרב מטשעבין הריץ אליהם את הכרעתו, אותה הוא כורך בסוגייתנו, העוסקת בקמיצת מנחות (ש"ת "דוב מישרים" ח"ג סימן ס"ג), כלהלן.

מלה מיותרת - פוסלת, מלה כפולה - כשרה: לדעת בעל "אבני נזר" זצ"ל (שו"ת יו"ד ח"ב סימן ש"א), נחלקו הרמב"ם והראב"ד אם כשם שחטרון מלים פוסל את ספר התורה ואת התפילין, כך גם הוספת מלים מיותרות פוסלתם (עייני רמב"ם הל' מזהוה פ"ה הל' ג, ד' ושו"ת "אבני נזר" יו"ד ח"ב סימן ש"א, ועייני ב"מגן אברהם" סימן ל"ג ס"ק ל"ב שהביא את הראב"ד, ובשו"ת "נודע ביהודה" מהדורא קמא יו"ד סימן ע"ד, ועייני פמ"ג אור"ח סוס"י קמ"ג ב"משבצות זהב"). אולם, הרב מטשעבין זצ"ל מצטט את אביו, הגאון בעל "כוכב מיעקב" (סימן קכ"ב), אשר חלק על כך וטען, כי הכל מודים שמלים **מיותרות** פוסלות, והכל סוברים שמלים **כפולות** אינן פוסלות את ספר התורה והתפילין.

מה הבדל יש בין מלים מיותרות למלים פסולות? התשובה לכך טמונה בסוגייתנו.

במשנתנו (יא/א) נאמר, שכמות הלבונה הדרושה למנחה היא כמלוא קומצו של הכהן, ואם "חיסר לבונתה - פסולה". בגמרא מבואר כי גם המרבה על השיעור הנדרש, כגון שנתן לבונה בשיעור של קומץ ומחצה, פוסל את המנחה. בעלי התוספות (ד"ה "כגון") מבארים, כי אמנם, הוספת **חצי קומץ** לבונה **פוסלת** את המנחה, אך המוסיף **קומץ שלם** של לבונה **לא פסל** את המנחה, שכן, כל אחד מן הקמצים כשר ואין עילה לפסלו. לא כן הדבר כאשר הופרשה כמות לבונה בשיעור שאינו יכול לשמש למאומה.

הכפלת דבר אינה נחשבת מהות חדשה: מכאן למדנו, שהכפלתו של דבר אינה נחשבת כמהות חדשה, ולפיכך, אפשר להכשיר מלה כפולה בספר תורה! [ועייני שם ב"דוב מישרים", שדבר זה תלוי במחלוקת התנאים לגבי ה' כנפות בציצית, ועל כל פנים, כך נוקטים להלכה].

צעילוי נשמת

הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל
 ב"ר שלמה ז"ל
 נלב"ע ט"ו באדר תשל"ב
תנצב"ה
 הונצח ע"י ידידו **משפחת הלפרן** שיחיו קרית קרניצי - גבעת שמואל

צעילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה
 ב"ר יהודה ז"ל
 נלב"ע י"ט באדר תשס"ד
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה ידידו
 הר"ר **אריה דורה יעקבסון** הי"ו

צעילוי נשמת

הר"ר **שלום ז'יטניצקי (בודה)** ז"ל
 ב"ר יצחק ז"ל
 נלב"ע פורים, י"ד באדר תשמ"ג
תנצב"ה
 הונצח ע"י ידידו בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **לאה גרינפלד** ע"ה ב"ר אברהם ז"ל
 נלב"ע י"ז באדר ב' תשמ"ט **תנצב"ה**
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

עם זאת, הוא מסיים, כי כל האמור מתייחס להכפלת כל המלים, מלבד שם ה'; שהכפלת פוסלת את ספר התורה, משום שהדבר דומה כשתי רשויות (על פי האמור במסכת סופרים פ"ה והובא בפוסקים להלכה).

דף יב/ב קדש קדשים הוא שאם נפרסה אחת מהן חלותיה כולן פסולות

המאחרים לסעודת שבת - יקיימו "לחם משנה" בפרוסות חלה!

מנהג מעניין עשה לו הגאון רבי איצ'לה מוואלאזין זצ"ל, בנו של הגר"ח זצ"ל. מי מהמוזמנים לסעודת השבת בביתו שהגיע לאחר שהחלו בסעודה והחלות השלמות כבר סולקו מעל השולחן, קיבל לידיו שתי פרוסות חלה מן הפרוסות המונחות על השולחן, ובהן הוא קיים את מצוות "לחם משנה"! חתנו, שכיחן אחריו בראשות ישיבת וואלאזין, הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל, ניאות לבקשת בנו, וערך תשובה ארוכה ומנומקת (שו"ת "משיב דבר" ח"א סימן כ"א) לבאר מנהג זה של סבו הגדול.

פרוסה מכונה "לחם"? לא נפרוס במאמר זה את התשובה לכל פרטיה, כי אם נתייחס לשאלה עקרונית העולה, לדברי הנצי"ב, מתוך הראשונים, והיא: האם פרוסת לחם מכונה "לחם", ואזי אפשר להשתמש בה כ"לחם משנה", או שמא לחם שלם בלבד, הוא הראוי לשם זה. לכאורה, קיימת הוכחה מוצקה ומבוססת מברייתא המובאת בסוגייתנו, כי "לחם" הוא לחם שלם בלבד, ופרוסה, אינה קרויה בשם לחם, כלהלן.

גמרתנו מביאה ברייתא בה נאמר: "קדש קדשים הוא" - שאם נפרסה אחת מהן חלותיה כולן פסולות". כלומר: חז"ל דרשו מן הפסוק (ויקרא כד/ט) "קדש קדשים הוא", שאם אחת משתים עשרה חלות לחם הפנים נפרסה, כל החלות פסולות. כלום יש צורך בהוכחה ברורה מזו, שפרוסה אינה נחשבת לחם? הרי אם פרוסה נחשבת "לחם", מה בכך שלחם הפנים נפרס? הן לפני כן היה לחם, ואף לאחר שנפרס נותר שמו עליו. מוכח, איפוא, שפרסת חלה מסירה ממנה את שמה - "לחם הפנים".

שתי בעיות, שפתרון כל אחת מהן מעורר את רעותה: אולם, הנצי"ב במתק דבריו ממוסס הוכחה זו. שהנה, אף אם פרוסה אכן קרויה בשם "לחם", עלינו לזכור שני כללים יחודיים הקיימים בלחם הפנים: **א.** יש להקריב שתיים עשרה חלות - לא פחות ולא יותר. **ב.** משקל כל חלה וחלה חייב להיות שני עשרונים. מעתה, אם פרוסה נחשבת "לחם", לפנינו **שלוש עשרה** חלות, והרי אסור להוסיף על מספר החלות, ואם ננסה לפתור בעיה זו על ידי נטילת הפרוסה המיותרת, ניצור בעיה חדשה, שיחסר מן המשקל הנדרש...

ראיה מסוגייתנו אין, ואף לא צילה של הוכחה. ברם, קיימת ברייתא נוספת (לקמן מו/א) בה מבואר שחלת תודה [לחמים הנלווים לקרבן תודה] שנפרסה - פסולה! מאחר שמספר לחמי התודה, ארבעים במספר, שנצטוו בהם מן התורה, אינו מעכב, בדיעבד (רמב"ם ה' מעשה הקרבנות פ"ט הל' כ"ב, עיין לקמן עו/א,ב). לא נותר אלא להודות בכך, שחלת התודה שנפרסה פסולה, משום שפרוסה אינה קרויה "לחם".

אולם, כאשר נעיין בהלכות הפרשת חלה נמצא, כי גם פרוסה היא "לחם". שהנה, מצוות הפרשת חלה יש לקיים מ"לחם" (במדבר טו/ט). למרות זאת, גם מסל שקובצו אליו מספר פרוסות לחם חובה להפריש חלה! [אף על פי שבעיסה לא היה חייב "חלה", ורק לאחר האפיה, עם צירוף פרוסות הלחם לסל אחד, הן התחייבו ב"חלה"]. הרי לנו, כי פרוסה נחשבת "לחם" [וכן הוכיח מדברי הראשונים].

בעקבות סתירה בולטת זו, מבקש הנצי"ב לחדש, כי לחם שהופיע בפנינו בשלמותו ונפרס, אין פרוסותיו נחשבות כ"לחם". אולם, פרוסה שהופיעה בפנינו בצורתה זו ניתן לכנותה "לחם". לפיכך, חלת תודה שנפרסה, אינה "חלה", שהרי כבר הופיעה בפנינו כחלה שלמה. לעומת זאת, אדם שהביאו בפניו פרוסות לחם, מתייחס לכל אחת מהן כ"לחם", ולכן הוא חייב להפריש חלה מהן. זו הסיבה למנהגו של רבי איצ'לה מוואלאזין זצ"ל, להעניק שתי פרוסות חלה למאחרים לשולחנו, שכן, כאשר הללו הופיעו באיחור, הם ראו את הפרוסות בצורתן הנוכחית, ועבורם הרי הן "לחם".

אכן, למרות שחובה על כל אחד לדאוג שתהא ביזו האפשרות לברך על שני ככרות שלמים בסעודת השבת, כמבואר ב"שולחן ערוך" (או"ח סימן רע"ד סעיף א), כתב "ערוך השולחן" (סימן רע"ד סימן ה'), כי מי שאין לו חלות שלמות לקיים "לחם משנה", יברך על שתי פרוסות. זאת, מאחר שהצורך בלחם שלם נובע מן החיוב לקיים את המצווה בכבוד, אך **בשעת הדחק**, גם בפרוסות לחם אפשר לצאת ידי חובת "לחם משנה".

"לחם משנה" על עוגיות: נחלקו הפוסקים אם גם המקדש בשבת בבוקר ואוכל מיני מאפה, צריך לברך על שתי עוגיות שלמות לקיום מצוות "לחם משנה" (עיין "קיצור שולחן ערוך" סימן ע"ז סעיף י"ז ועוד). הגר"י וויס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ג סימן י"ג) כותב, כי גם המבקש להחמיר על עצמו, אל לו להקפיד על שתי עוגיות שלמות, שכן, בחומרה זו בוודאי אפשר לסמוך על סברת הנצי"ב, שמאפה אשר הובא לפנינו כשהוא פרוס נחשב "לחם" [ועיין שם, שהמבקש להחמיר על עצמו וליטול עוגיות שלמות, לא יעשה כן בפני אחרים, אלא בתוך ביתו].

רוב שעות היום מול הגמרא ובוהה בה. מידי פעם התנדנד על מקומו כשעיניו שקועות בגמרא, אך כשהיו נכנסים עמו לשיחה גילו עם הארץ גמור. לא פעם היו ילדי העיירה נכנסים לבית הכנסת ומהתלים בו מעט, הילדים המתינו שיקום ממקומו לרגע קט והחליפו בזריזות את מסכת מגילה שעמדה לפניו והניחו במקומה מסכת יבמות. ברוך מרדכי היה חוזר למקומו וממשיך להתנועע מול הגמרא כששחוקם של הילדים מתגלגל ברחבי בית הכנסת.

לימים קם ברוך מרדכי, עלה לארץ ישראל בעצת רבותיו, והתיישב בירושלים עיר הקודש. לאחר זמן מה נשא אשה והפך לשואב מים. גם בעבודתו התנהג בצדיקות יתירה. מידי ראש חודש נהג לספק לכל לקוחותיו מים בחינם, משום שחשש, שמא אוולי בשעה שהביא להם מים בימי החודש החולף, החסיר טיפה אחת. בנוסף לכך ידעו הכל כי כשאחד מגדולי ישראל הגיע לשכון כבוד בעיר הקודש, מיד היה ברוך מרדכי פונה אליו ומבקש ממנו לזכותו לשאוב עבורו מים חיים אין כסף. ואכן רוב צדיקי העיר נהנו ממימיו של ברוך מרדכי, חוץ מהרב מברסק, רבי יהושע לייב דיסקין, שאמר לבני ביתו "שואב מים זה לא יביא מים לביתו". היטב כאב הדבר לברוך מרדכי ועוד יותר מכך לאשתו אשר ניגשה ושאלה בתמימותה את אשת הרב: "מדוע אין לבעלי זכות לשאוב מים עבור הרב, וכי בעלי נחות משאר שבעיירי? אך הרבנית מברסק הפטירה לעומתה: "בעלי יודע את אשר הוא עושה". שנים רבות עברו, ברוך מרדכי העביר את חייו בשאיבת מים ובזמן שנותר - בישיבה מול ספר קודש זה או אחר, וכולם יודעים שאינו יודע מאומה.

פורים שנת תרנ"ג בביתו של הרב מלובלין, בעל "תורת חסד". סביב הרב מצטופפים רבים מתלמידי החכמים שבירושלים המקימים את מצוות הפורים בשמחה וביראה בחגיגת "וגילו ברעדה", ואלהים מתווספים המון עם. גם ברוך מרדכי לא מעט יין ולפתע נשמע קולו ברמה כשהוא פונה אל הרב: **"רבי היום מלאו שבעים שנה לכניסתי בברייתו של אברהם אבינו"**. הקהל נדהם, מה אירע לו לברוך מרדכי שמעולם אינו פוצה את פיו שהעז לדבר היום, כנראה הין ששטתה השפיע עליו. הרב מלובלין התערב בנעשה והורה לשמשו להוסיף ולהשקות את ברוך מרדכי בייין ישן נושן, "מן הראוי לכבדו ביומו הגדול". היין המשוחב הלם בראשו והדבר ניכר על תנועתו שלא היו רגועות כהרגלו. משפנו אנשים להרגיעו, פנה הרב מלובלין אל ברוך מרדכי ואמר: "שמא תזכה את הקהל בדבר תורה על ענייני דיומא". הציבור התפלל וכי מה ביכולתו של זקן עם הארץ זה לחדש.

ברוך מרדכי נעץ זוג עיניים מזוגות מייין רב ואמר: "יש על ענייני דיומא מסכת שלמה, מסכת מגילה, וכי מה יש עוד לומר?" הרב לא הרפה ושאל: "ומה כתוב במסכת מגילה?" להפתעת הקהל פתח ברוך מרדכי את פיו והחל להקריא את המסכת מתחילתה ולפרשה בטוב טעם. גלש מדברי הראשונים לאחרונים והתגלגל ממסכת למסכת, עקר הרים וטחנם והתפלפל עם היושבים לפניו כשמידי פעם הוסיף והערה אל גרמו מן היין המשוחב. שתיקה אפפה את הנוכחים לרמות עיניהם. זקני ירושלים היו מספרים שלמעלה משעתיים עמד ר' ברוך מרדכי על שולחן הרב מלובלין עד שנפל על מקומו והפיג את שכרותו בשינה עמוקה אל תוך הלילה. עוד הוא ישן והעיר ירושלים כמרקחה: "ברוך מרדכי שואב המים גאון בתורה!".

התפעלותו של ישיש יוצא פרשבורג עלתה על כולנה. ימים תמימים הילך בעליצות כשהוא נתון תחת רושם המעשה, משנשאל על ידי ניניו לפשר הדבר אמר: "אני זכיתי בעצירותי להשתתף בברית המילה של ברוך מרדכי וכעת הובנו דבריו של ה"חתם סופר" שאמר בעת מילתו "נכנס יין יצא סוד". יין בוגמטריה **70**, והמשך המשפט הוא: **יצא סוד**, ה"חתם סופר" התכוון לרמוז על עתידו של הילד שכאשר יזקין ויגיע לגיל שבעים תתגלה גדלותו ברבים. אף הרבנית מברסק היתה מוסיפה ואומרת "הלא כבר בזמנו אמרתי שבעלי יודע את אשר הוא עושה".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בסוף זה. כתובתנו: תד. 3446 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

דף טו/א קנבוס ולוף אסרה התורה

דינו של דשא הגדל ליד הגפן

הרמב"ם (הל' כלאים פ"ה הל' י"ט), וכן ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן רצ"ו סעיף י"ד) פוסקים: **כל מיני דשאים שעולים מאיליהם בשדה הרי הן מקדשים בכרם!** משמעות הדבר: כל יהודי שבגיתנו נטוע עץ גפן ודשא ירקרק מכסה את סביבותיו, צריך להניח את הספר מידי ברגע זה, לרוץ בכל כוחו לגיתנו ולעקור את הדשא ממקומו - איסור כלאי הכרם! ברם, הגאון מוילנא (שם, ס"ק ז' ו"ס"ק ל"ב) פוסק כשיטות ראשונים אחרים (עיין "חזון איש" הל' כלאים סימן א' ס"ק י"ב), כי מותר לגדל דשא ליד עצי גפנים. מה אסור מן התורה, ומתי אין איסור כלאים אף לא מדרבנן? במאמר שלפנינו.

איסור כלאים מן התורה: סוגייתנו משווה בין דיני פיגול להלכות כלאים, ומאחר שלצערנו אין בידינו תלמוד בבלי על מסכת כלאים, כאן המקום לפרט בקצרה את בסיס הלכות אלו. מן התורה אסור לזרוע יחד שני סוגי זרעים, של תבואה, ירק וקטניות, וכמו כן אין להרכיב ענף אילן באילן ממין אחר, ואף לאחר שכבר נזרעו הכלאים, אין לקיימם [מדרבנן, לדעת רוב הפוסקים]. על איסור זה הורתה התורה בפסוק (ויקרא יט/יט) "שדך לא תזרע כלאים".

איסור כלאי הכרם: מלבד זאת קיים איסור על הזרוע כלאים **בכרם**, (דברים כב/ט): "לא תזרע כרמך כלאים", והעושה כן אף אינו רשאי ליהנות מן הגידולים, ככתוב (שם) "פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם".

בסוגייתנו נאמר, כי איסור הכלאים בכרם הוא "קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי". כלומר: סוגי הזרעים המכונים קנבוס ולוף, הם האסורים מן התורה, ושאר הזרעים אסורים מדרבנן. הראשונים מבארים, כי למרות שבתורה נאסר הכרם בלבד, חז"ל הבינו שכל זרע בעל תכונות דומות לכרם ענבים אסור בכלאים, והקנבוס והלוף דומים לכרם בכך שלשניהם שורש באדמה שאינו כלה, ופירותיהם תלויים עליהם כאשכול (רש"י ד"ה "אסרה תורה"), וכמו כן, הם מתרבים ומתערבבים זה בזה (רשב"א חולין פב/ב), והם בשלים באותו מועד (רמב"ם הל' כלאים פ"ה הל' ג').

העולה מן האמור, כי כל סוגי הזרעים האחרים, בכללם חמשת מיני הדגן, חיטה, שעורה, כוסמין, שבלת שועל ושיפון, אסורים מדרבנן בלבד. קביעה זו תמוהה ביותר נוכח העובדה שהדוגמא הרווחת בש"ס לאיסור כלאי הכרם היא "הזרוע חטה ושעורה וחרצן" (ברכות כב/א, קידושין לט/א, עבודה זרה סד/א, חולין פב/ב, בכורות נד/א). אכן, מלבד דעה בודדת בראשונים (עיין "שלטי גיבורים" סוף פ"ק דקידושין בשם הרי"ז, ועיין שו"ת "שבט הלוי" ח"ב סימן קס"ה שהוכיח כי דבריו נאמרו רק ביחס לאיסור הנאה, אך לגבי איסור זריעה ודאי שהוא מדאורייתא), לדעת רוב הראשונים, חמשת מיני הדגן אסורים מן התורה, ואילו את סוגייתנו הקובעת, כי "קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי", יש המפרשים, כי היא מתייחסת לכל מיני הזרעים, לבד מחמשת מיני דגן (עיין תוס' ד"ה "והתירו הגפנים"). הר"ן (חולין פ' ראשית הגז) אף סובר, כי כל מיני הזרעים והירקות אסורים מן התורה, וסוגייתנו עוסקת בזרעים שאינם זרעי מאכל [אומנם, אין הדבר ברור בדעת הר"ן, עיין "חזון איש" א' י"א, ועיין שו"ת "שבט הלוי" שם].

המחלוקת שנוצרה משינויי הגירסאות: כעת, נשוב לעץ הגפן ולדשא הפורח סביבותיו. מחלוקת הראשונים בעניין זה נובעת משתי גירסאות סותרות בירושלמי (כלאים סוף פ"ה). יש הגורסים "מין דשאים - כלאים בכרם", ויש הגורסים "מין דשאים אינם כלאים בכרם". המצדדים בגירסה כי דשאים אלו אינם כלאים מתבססים על כך ש"הדשאים עולים מאליהם ואין להם זרע ידוע, או שאין דרך לזרעם" (חזו"א שם ד"ה "ובעיקר"). ואילו בדעת הרמב"ם מבארים, כי דשאים גדלים לגובה באופן שעירובם ניכר ביותר, ולפיכך הם נאסרו ("שבט הלוי" שם, סוף אות ג; עיין שם שהביא את דברי הרמב"ן, חולין פב, שכתב סברא זו). להלכה, כותב ה"חזון איש" זצ"ל (שם), כי יש להקל כדעת הרמב"ן, הר"ן והגר"א, שאין איסור בדשאים העולים מאליהם בכרם.

דף טו/א מעשה באחד שזרע כרמו של חברו סמדר

הפתרון שנדחה על הסף - מכירת גרגירי אדמה למניעת איסור כלאים

סוגיה מהלכות כלאים, עמדה במוקד סערה הלכתית לפני כשבעים שנה. צמח מסויים, "בִּקְיָא" שמו [מופיע בתוספתא מעשרות סוף פ"ג], משמש למאכל בהמות, ואינו ראוי לתעודתו אלא אם כן נזרע בצוותא עם שיבולת שועל. כמובן, זריעה זו אסורה מדרבנן, אשר אסרו לזרוע בכלאים את כל סוגי הזרעים. אך היו שביקשו להתיר את גידול הבקיא ושיבולת השועל בצוותא, תוך הסתמכות על פסק הלכה של הרמב"ם.

גרגיר לי גרגיר לך: הרמב"ם (הל' כלאים פ"ג הל' ט"ז) פוסק על פי המשנה (כלאים פ"ב משנה ז): "אם היתה שדהו זרועה חטים, מותר לחבירו לזרוע בצדה שעורים, שנאמר שדך לא תזרע כלאים. אין האיסור, אלא שיזרע שדהו כלאים, שלא נאמר הארץ לא תזרע כלאים". לאור דבריו של הרמב"ם הוצע לפצל את הבעלות על השדה לשני אנשים, האחד יהא בעלים של גרגירי האדמה שבהם

פנינים

דף יא/א ריבה שמנה... פסולה

יותר מידי שמן בשמן זך

בגמרא להלן (פ/ב) מובא פסוק מיוחד המלמדנו, שאף על פי שמנחות אינן זקוקות לשמן זית זך, מכל מקום כשר הוא להן.

מדוע היה מקום לחשוב ששמן טוב יותר יהיה פסול?

ביאור מעניין נוסף משמו של ה"שפת אמת" זצ"ל: במשנתנו מבואר: "ריבה שמנה, חיסר שמנה... פסולה", דהיינו: הממעיט או המרבה משיעור השמן של המנחה, פסולה. מעתה, מאחר ששמן זית זך מרוכז יותר, היינו חוששים להשתמש בו, שמא על ידי כך אנו מרבים בשיעור השמן שקבעה התורה למנחה... ("מעיינה של תורה").

דף יא/א ריבה שמנה חסר שמנה

כשהמדפיס הפך שמן לאותיות...

כאמור, במשנתנו מבואר, כי המרבה משיעור השמן של המנחה, או הממעיט, פוסל את המנחה: "ריבה שמנה או חיסר שמנה... פסולה".

באחד מספריו מציג רבי ראובן מרגליות, בעל "מרגליות היים" וספרים נוספים, על דבר מעניין. בספר "בית הגדול" צוטטה משנה זו, אלא שמתוך חפזונו של המדפיס לקצר, קרא את המילים אשר לא כדת ומתוך מה שהבין הדפיס כך: "ריבה ח' חיסר ח'".

על טעות כגון זו נאמר "ריבה שמנה או חיסר שמנה, פסולה".

דף יב/ב ורבי יהודה סבר כל ואפי' חד קורט

ולא יעיר כל חמתו

כל', אומרת גמרתנו, משמעותו לרבי יהודה, כל שהוא (ראה גם יומא עד/א וברש"י אודות "כל חלב").

ראש ישיבת חברון, הגרש"ז ברויזא זצ"ל, כותב בספרו "שם דרך": "שמעתי שאבי מורי היה מפרש על פי זה את הפסוק "והוא רחום יכפר עוון... ולא יעיר כל חמתו". אנו מבקשים מהקב"ה, שיכפר לנו ולא יעיר אפילו כל שהוא מכעסו עלינו..."

צעילוי נשמת

הר"ר שמואל גרינברג ז"ל

ב"ר נחמן הלוי ז"ל

נלב"ע פורים תשס"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י נכדו שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר אהרן חיים פרנס ז"ל

ב"ר אלימלך ז"ל נלב"ע י"ז באדר ב' תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר יהודה זאב קוטלייר ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' יעקב מרדכי מרקוביץ ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח" אדר ב' תשכ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר צבי מרקוביץ ומשפ' שיחי

זרועה ה'ב'קיא; ורעהו יטול את הבעלות על גרגירי האדמה שבהם זרועה שיבולת השועל, וכך, לא תהא "שדך" זרועה כלאים, מאחר שכל אחד מהם בשדהו שלו אינו זורע כי אם זרע מסוג אחד...

ערבוביה אמיתית אינה ניתנת להפרדה באופן מלאכותי: אולם ה"חזון איש" זצ"ל (הל' כלאים סימן ה' ס"ק י"א - י"ד) שלל בתוקף היתר מעין זה, ושני נימוקים באמתחתו. ראשית, יש להבין את הסיבה שבגינה הרמב"ם פסק שאיסור כלאים אינו אלא בשדה אחד, או אז, אפשר לבדוק אם יש מקום להתיר מקרים שונים על סמך הלכה זו. הרמב"ם, אומר ה"חזון איש", למד ופירש בכוונת המשנה במסכת כלאים (שם), כי כאשר גוש אדמה מחולק לשני שדות [ולכל שדה "שיעור", עיין שם], זריעת מין שונה בכל שדה אינה נחשבת לכלאים, לתערובת, משום ההפרדה הברורה שבין שני השדות, הנובעת מכח בעלותם הנפרדת של הבעלים על כל אחד מן השדות. מעתה, אין כל הגיון לבסס היתר מן הסוג הנזכר על הלכה זו של הרמב"ם, שכן, בעלות של שני בני אדם על פיסות אדמה קטנטנות, המשולבות והמעורבות זו בזו, לא תפתור את הבעיה, שהרי אין לך תערובת גדולה מזו [וע"ע "מעדני ארץ" הל' כלאים שם אות ה'].

בנוסף לכך הוא כותב, להלכה, עלינו להחמיר כדעת הראב"ד (שם), אשר כמותו נקטו ראשונים נוספים בפירוש דברי המשנה במסכת כלאים.

דף טז/א פיגל בקומץ ולא בלבונה

מהותה של מחשבת "פיגול" שונה ממחשבת "שלא לשמה"

למדנו רבות על המושג "שלא לשמה", כגון: כהן המקריב קרבן עולה לשם קרבן שלמים וכך לא הקריבו לשמו. כמו כן, למדנו על המושג "פיגול", העוסק בכהן שבעת אחת מעבודות הקרבן חשב כי הקרבן ייאלץ מעבר לזמן הקצוב לאכילתו. הן קרבן שנשחט "שלא לשמה" והן קרבן שנשחט ב"פיגול" - פסול [כנזכר בתחילת המסכת, רוב הקרבנות מוקריבים על המזבח אלא שבעליהם צריך להביא קרבן נוסף, ומיעוט הקרבנות אינם קריבים כלל על המזבח]. בסוגייתנו מבואר, כי כהן שחשב מחשבת פיגול בעת ביצוע חצי עבודה בלבד, פיגל את הקרבן, וכגון, מלאכת הקטרת מנחה מתבצעת בשני שלבים, הקטרת הקומץ והקטרת הלבונה, והדיון הוא כאשר הכהן חשב מחשבת פיגול בעת הקטרת הקומץ בלבד. אלא, שנחלקו חכמים ורבי מאיר, אם הלכה זו היא מדרבנן בלבד או שהיא מן התורה והאוכל מן המנחה חייב כרת.

איני מבין, תמה בעל "אור שמח" זצ"ל (הל' פסולי המוקדשין פרק ט"ז הל' ז'), מדוע מחלוקת זו מתייחסת למחשבת "פיגול" בלבד ולא למחשבת "שלא לשמה"? מהי הסיבה שבגינה הסכימו הכל [לדעתו של ה"אור שמח" וכ"ד הפני יהושע" ב"ק ה"א עיין שם, עיין "חזון איש" זכחים כ"ז ס"ק א' שחולק], שכהן שחשב מחשבת "שלא לשמה" בעת ביצוע מחצית עבודה בלבד פסל את הקרבן, אך נחלקו בדבר לגבי מחשבת פיגול?

ובכן, אומר בעל "אור שמח", כאשר נתבונן בשרשי דין "פיגול" ודין "שלא לשמה", הכל יהא נהיר וברור. שהנה, מהותו של "פיגול" היא, שאם בעת ביצוע אחת העבודות המתירות את הבהמה לעלות בקרבן על מזבח ה', הכהן הרחרר וחשב שלא ינהגו בקרבן זה כפי דיניו, אין להתייחס לעבודתו כמי ש"מתירה" את הקרבן בזמן שמבצע העבודה התייחס אליה כמי שתגרום לנהוג בקרבן באופן אסור. לעומת זאת, מהותו של דין "שלא לשמה" היא, שכהן אשר חשב בעת ההתעסקות עם קרבן עולה, שקרבן שלמים הוא, פגם בכך את הקרבן.

מעתה, חכמים סוברים, כי מאחר שחצי עבודה אינה מתירה את הקרבן, כהן שפיגל בחצי עבודה לא פסל את הקרבן, מאחר שאין זו עבודה "מתירה", ולא ניתן לומר שהוא התכוון להתיר את הקרבן באופן אסור, שהרי לא התכוון כלל להתירו. אולם, כהן שחשב מחשבת "שלא לשמה" בעת ביצוע חצי עבודה, הרי חשב שלא כדין בעת ההתעסקות עם הקרבן, מה לי עבודה שלמה מה לי חצי עבודה.

האם צריך לברך על שתיית קפה בסוף הסעודה לפני ברכת המזון?

את התשובה לכך נלמד השבת, **בספר "מאורות השבת"**
חלק ט', עמ' 122 - פרשת צו
להזמנת הספר חייג: 1700-500-151

דף יג/א את מן חלות החלה והחליל

ה"אבן עזרא" (ויקרא ב/ח) מבאר שהחלות נקראו כך על שם שבשונה מלחם הפנים שהיה מרובע הן היו בצורה עגולה וכמו כן, מלשון חלילה ומחול.

דף טו/א שחט את התודה לאכול ממנה למחר תודה - לאותו יום בלבד

שונה דינו של קרבן תודה מדינו של קרבן שלמים. הזמן המוקצב לאכילת בשר קרבן השלמים הוא שני ימים ולילה אחד, ואילו הזמן המוקצב לאכילת בשר קרבן תודה הוא יום ולילה בלבד. **הדבר** פשוט מאד, אמר האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל: כיצד אפשר לאכול היום תודה עבור יום האתמול? על יום זה יש צורך בהודאה מחדשת...

דף טו/ב תוד' והתירו... במסכת גפנו על גבי תבואתו של חבירו **המשנה הייחודית מכל ששה סדרי משנה** גמרתנו מביאה משנה ממסכת כלאים: "המסכת גפנו על גבי תבואתו של חבירו" וכו'. המעיין במסכת כלאים פרק ז' ימצא, כי משנה זו מכונה משנה ד-ה; כביכול, שתי משניות בבת אחת! **תוספות** אנשי שם, הנדפס בשולי המשניות, מביא בשם בעל "הון עשיר", כי יש בכך סוד כמסו, והוא מנסה לעמוד על סוד זה, על סמך דברי המעשה רוקח שמסכת כלאיים רומת על גלות השכינה! עי"ש.

דף טז/א מזבח הפנימי

מזבח הפנימי?

מדוע נקרא המזבח הפנימי 'מזבח'? הרי אין זבחים עליו דבר! נראה, כותב בעל "תורת זאב" (עמ' ל"ו), מפני הזאות הדם של החטאות הפנימיות המזוות עליו, והלא אף הן זבחים. כך אף מבואר ברד"ק בספר השורשים (ערך זבח). **מעניין** שהשאלה הזו בצורתה נשאלת בזה"ק (ויקהל, ר"ט)! הוזהר מיישב, שהוא נקרא כן מפני עשן הקטורת המתמר ועולה ומבטל את המקטרגים ומכניעם.

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת זבחים דף י"א יום ראשון י"ד באדר ב'

גרגר מלח

היום נלמד הלכה הקובעת שלפני קרבן מנחה שלם תלוי... גרגר מלח אחד. בתהליך הקרבת קרבן מנחה, הכהן מכניס את קף ידו לתוך המנחה ומוציא ממנה קמץ שאותו הוא מקריב על המזבח. אם כאשר הכהן לקח בידו קמץ מן המנחה, נכנס בתוך קף ידו גרגר אחד של מלח או כמות זעירה של לבונה - הקמץ פסול ועליו לקחת קמץ מחדש! מדוע? כי צריך שכל קף ידו תהיה מלאה במנחה, ואם יש בה גרגר מלח או מעט לבונה, במקום הנה חסרה מנחה!

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חייג: **1700-500-151**
חודש היכרות חנים